

Financovanie akcie Európske hlavné mesto kultúry – Slovensko 2026

V tejto prípravnej fáze nie je zatiaľ možné vyčíslit' dopad akcie Európske hlavné mesto kultúry – Slovensko 2026 na verejné zdroje. Budúci rozpočet závisí od víťazného mesta a jeho projektu, ktorý bude známy koncom roka 2021.

V súvislosti s financovaním akcie EHMK – SR 2026 v zmysle financovania rozpočtu víťazného mesta a jeho projektu, očakáva sa viaczdrojové financovanie z verejného a súkromného sektora a zdrojov EÚ. Podobne ako v prípade financovania akcie EHMK – Košice 2013 sa i napriek očakávanej ekonomickej stagnácii a z toho vyplývajúcej napätej fiškálnej situácie vo verejných rozpočtoch predpokladá finančné spolupodieľanie sa zo strany štátnych, samosprávnych a iných zdrojov a zdrojov EÚ, ktorých celková výška pre SR vzíde z rokovaní na pôde príslušných inštitúcií a orgánov EÚ k problematike Viacročného finančného rámca po roku 2020, ktoré budú ukončené na budúci rok. Konkrétne finančné toky z EÚ budú definované v budúcej Partnerskej dohode medzi SR a EÚ. V súvislosti so zdrojmi EÚ sa predpokladá využitie EŠIF a na ďalšie aktivity súvisiace s EHMK možno využiť tiež programy ako Kreativna Európa (podpora kultúrnych a kreatívnych odvetví), Erasmus + (podpora vzdelávania, školenia, mládeže a športu), Európsky zbor solidarity (dobrovoľnícke partnerstvá, dobrovoľnícke projekty, stáže a pracovné miesta), Horizont 2020 (podpora výskumu a inovácií), COSME (podpora konkurencieschopnosti a trvalej udržateľnosti podnikov EÚ a MSP a podpora podnikateľskej kultúry) či Nástroj na prepájanie Európy (podpora, okrem iného, aj kultúry digitálnych sietí Európy) a pod.

Jedným z kritérií hodnotenia miest uchádzajúcich sa o titul Európske hlavné mesto kultúry (ďalej len „EHMK“) je uskutočniteľnosť stratégie získavania finančných prostriedkov a navrhovaného rozpočtu, čo podľa okolností zahŕňa aj plány žiadať o finančnú podporu z programov a fondov Únie. Za predpokladu, že sa v rámci príslušného viacročného finančného rámca sprístupnia finančné prostriedky, Európska komisia môže vymenovanému mestu udeliť peňažnú cenu Meliny Mercouriovej, ktorá je vo výške 1 500 000 eur.

Z historických dát vyplýva, že prevádzkový rozpočet minulých EHMK v rokoch 2013 – 2017 sa pohyboval v bežných cenách medzi 8,3 mil. eur a 97,9 mil. eur (Tabuľka 1). Prevádzkový rozpočet zahŕňa program, marketing, ľudské zdroje, a pod. **Najdôležitejším zdrojom financovania sú verejné zdroje.**

Sumy uvedené v Tabuľke 1 nezahŕňajú investície do infraštruktúry. EHMK často využijú príležitosť zlepšiť mestskú infraštruktúru. Významnú úlohu pri tom zohrávajú Európske štrukturálne a investičné fondy. Nakoľko tieto výdavky nepredstavujú nevyhnutne priamu investíciu do kultúry, ex post správa EHMK ich neuvádzajú konzistentným spôsobom. Z dostupných dát sa javí, že Wroclav (EHMK 2016) vynaložila na rozvoj infraštruktúry historicky najviac zo všetkých EHMK: vyše 500 mil. eur sa investovalo jednak do modernizácie vlakových, cestných a vzdušných dopravných spojení, jednak do kultúrnych zariadení, vrátane výstavby Národného hudobného fóra za 41 mil. eur. Významná časť týchto investícií pochádzala z Európskeho fondu regionálneho rozvoja (EFRR).

Pri projekte EHMK Košice 2013 sa vynaložilo na rozvoj infraštruktúry 78 mil. eur, z toho 59 mil. z EFRR.

Tabuľka 1: Prevádzkový rozpočet jednotlivých EHMK v rokoch 2013 – 2017 v mil. eur

Rok	Mesto	Krajina	Prevádzkový rozpočet v mil. eur	Z verejné zdroje mil. eur	toho %	Verejné zdroje %
2017	Pafos	Cyprus	8,3	6,9		83,1%
2017	Aarhus	Dánsko	61,9	48,1		77,7%
2016	Wroclaw	Poľsko	86,4	68,8		79,6%
2016	San Sebastián	Španielsko	46,1	42,1		91,3%
2015	Mons	Belgicko	70,6	62,2		88,1%
2015	Plzeň	Česko	18,2	15,7		86,3%
2014	Umeå	Švédsko	45,6	34,4		75,4%
2014	Riga	Lotyšsko	27,3	25,9		95,0%
2013	Košice	Slovensko	23,4	21,7		93,0%
2013	Marseille	Francúzsko	97,9	75,6		77,2%

Zdroj: Európska komisia

Odporúčania Európskej komisie pre plánovanie financovania EHMK

Európska komisia v r. 2018 vypracovala na základe skúseností miest, ktoré v minulosti organizovali EHMK, súhrn odporúčaní pre prípravu budúcich EHMK. Ohľadom financovania Európska komisia radí mestám včas začať vyjednávať s rôznymi partnermi, vrátane mesta, regiónu, štátu, sponzorov a súkromných podporovateľov, a tiež zistiť možnosti financovania z Európskych fondov. V súvislosti s financovaním EHMK z verejných zdrojov sformulovala Európska komisia nasledovné odporúčania.

1. Skoré viazanie finančných prostriedkov zo strany hlavných verejných orgánov.

Je základom efektívneho EHMK. Znižuje riziko, umožňuje nábor silného tímu a ponecháva tomuto tímu voľnosť zamerať sa na získavanie ďalších finančných prostriedkov z iných zdrojov (napr. od sponzorov). V ideálnom prípade by mali národné vlády vo fáze podávania žiadostí pred výberom držiteľa titulu a bez ohľadu na výsledok tohto procesu vyčleniť prostriedky a politickú podporu pre koncept EHMK.

2. Preskúmanie možnosti financovania z programov EÚ.

Kandidátom na EHMK sa dôrazne odporúča, aby preskúmali možnosti plného využitia programov EÚ. Skúsenosť niektorých bývalých EHMK (napr. aj Košice) poskytuje významné nahliadnutie do používania financií z Európskeho fondu regionálneho rozvoja (ďalej len „EFRR“) na vypracovanie projektov kultúrnej infraštruktúry, súvisiacich s EHMK. Hlavný prínos tohto prístupu dokazuje potenciál pre EHMK ako pomoc „ukotviť“ novo vypracovanú infraštruktúru do spoločenského a kultúrneho života mesta, napr. uľahčením kultúrnych projektov a podujatí, ktoré podporujú využívanie nových budov a renovovaných miest rôznou verejnosťou. Zapojenie veľkých infraštruktúrnych projektov do EHMK však ilustruje množstvo praktických výziev, ktoré musí budúce EHMK zohľadniť. V prvom rade, časové plány pre plánované infraštruktúrne projekty a prípravu kultúrneho programu na ročný titul EHMK sú rozdielne. Po druhé, pre riadenie EHMK a financovanie zo zdrojov EFRR sú vo všeobecnosti potrebné oddelené inštitučné opatrenia, ktoré vytvárajú potrebu efektívnej spolupráce medzi oboma.

Využitie prostriedkov EFRR na podporu kultúrneho projektu EHMK je možné uľahčiť prepojením vízie a cieľov EHMK s kľúčovými prioritami operačných programov EFRR počas prvých fáz vypracovania programu. To by malo zahŕňať zapojenie riadiacich orgánov EFRR do počiatočných diskusií o rozpočte pre EHMK. Je tiež dôležité nájsť spôsoby na zmiernenie negatívnych vplyvov, ktoré často pochádzajú zo strnulých a časovo náročných administratívnych postupov spojených s financovaním z EFRR.

Na ďalšie aktivity súvisiace s EHMK možno tiež využiť programy ako Kreatívna Európa (podpora kultúrnych a kreatívnych sektorov), Erasmus + (podpora vzdelávania, školenia, mládeže a športu), Európsky zbor solidarity (dobrovoľnícke partnerstvá, dobrovoľnícke projekty, stáže a pracovné miesta), Horizont 2020 (podpora výskumu a inovácií), COSME (podpora konkurencieschopnosti a trvalej udržateľnosti podnikov EÚ a MSP a podpora podnikateľskej kultúry), či Nástroj na prepájanie Európy (podpora, okrem iného, aj kultúry digitálnych sietí Európy), a pod.

3. Zohľadnenie vplyvu národných finančných nariadení.

Národné pravidlá a nariadenia financovania pre používanie Európskych štrukturálnych a investičných fondov v súvislosti s nekomerčným / zárobkovým využitím infraštruktúrnych investičných projektov môžu predstavovať výzvu pre EHMK, napríklad kladú dôraz na stimuláciu kreatívneho priemyslu (ako protiklad k samotnej kultúre) a vypracovanie viacerých rôznorodých tokov pre kultúru. Je potrebné zvážiť, aby budúce režimy financovania podporovali tento typ investície do kultúrneho sektora. Pomohla by aj diskusia o opatreniach, ktoré by boli lepším podnetom pre investície súkromného sektora v kultúre a umení napríklad prostredníctvom systému zdanenia.

Financovanie podujatia EHMK Košice 2013

Najvýznamnejším zdrojom financovania pri projekte EHMK Košice 2013 boli zdroje EÚ vo výške 59 mil. eur, ktoré sa použili na investície do infraštruktúry. Smerovali najmä do rekonštrukcií budov a do nových kultúrnych centier ako Kasárne Kulturpark alebo Kunsthalle (Tabuľka 2).

Tabuľka 2: Priame investičné výdavky EHMK Košice 2013 zo zdrojov EÚ v eur bez DPH

Investičné projekty mesta Košice v eur	
Mestský park	5 978 675
SPOTS	1 342 731
Parky Komenského a Moyzesova	2 204 784
Ulička remesiel	850 553
Kunsthalle	7 015 713
Amfiteáter	825 451
Hrad	739 570
Kasárne Kulturpark	22 434 791
SPOLU mesto Košice	41 392 268
Investičné projekty Košického samosprávneho kraja v eur	
Rekonštrukcia budovy Východoslovenského múzea	2 773 774
Východoslovenská galéria	3 003 196
Bábkové divadlo v Košiciach	515 070
Nádvorie Barkóczyho paláca	532 428

Verejná knižnica J. Bocatia	1 340 761
Divadlo Thália	454 903
Lapidárium a ulička remesiel	1 363 145
SPOLU Košický samosprávny kraj	9 983 276
Investičné projekty Ministerstva kultúry SR v eur	
Vedecko-technické centrum pre deti a mládež	857 400
Rekonštrukcia budovy ŠVK	503 803
Rekonštrukcia Malej scény ŠDKE	2 954 170
SPOLU Ministerstvo kultúry SR	4 315 373
Investičné projekty neziskových organizácií v eur	
Dóm sv. Alžbety	2 621 146
Kaštieľ v Krásnej	1 064 496
Spolu neziskové organizácie	3 685 642
SPOLU	59 376 559
Zdroj: Hudec, Džupka, Šebová, et al., 2014	

Významne prispeli z vlastných zdrojov aj mesto Košice (15 mil. eur) a MK SR (17,4 mil. eur). Prehľad jednotlivých zdrojov financovania projektu EHMK Košice 2013 uvádza Tabuľka 3.

Tabuľka 3: Financovanie EHMK Košice 2013 podľa zdroja výdavkov

Zdroj financovania	Výdavky spolu 2007 - 2013 mil. eur	%
MK SR	17,4	17 %
Mesto Košice	15	15 %
Košický samosprávny kraj	5,2	5 %
Iné verejné zdroje	1,7	2 %
Ďalšie príjmy a sponzorské dary	1,7	2 %
EÚ	59	58 %
Cena Meliny Mercouriovej	1,5	1 %
SPOLU	101,4	100 %
Zdroj: Európska komisia		

Prevádzkový rozpočet na kultúrny program EHMK Košice bol vo výške 23,4 mil. eur. Výdavky rozdelené podľa kategórií sú uvedené v Tabuľke 4.

Tabuľka 4: Prevádzkový rozpočet EHMK Košice 2013 v mil. eur

Výdavky	Výdavky spolu 2007 – 2013 mil. eur	%
Kultúrny program	14,0	60 %
Marketing	2,0	9 %
Ľudské zdroje, prevádzkové a iné výdavky	4,8	21 %
Rezerva*	2,6	11 %
SPOLU	23,4	100 %
*Stav v auguste 2014		
Zdroj: Európska komisia		

Kultúrny program bol štruktúrovaný podľa piatich kľúčových línií:

- Laboratórium živej kultúry - využitie potenciálu súčasnej košickej kultúrnej scény a stimulácia nových foriem umenia
- Otvorený verejný priestor - alternatívna prezentácia umenia mimo "kamenných inštitúcií" so zapojením okrajových častí mesta
- Košické živly – svetlo, voda a zvuk - netradičné podujatia s ťažiskom v Kunsthalle, bývalej krytej plavárni
- Vpred ku tradícii – vpred ku koreňom - formovanie novej kultúrnej identity mesta s využitím tradičných foriem umenia a preferovaním lokálnych ikonických osobností
- Putujúce mesto - zviditeľnenie košickej kultúry v regióne, štáte a Európe, zapojenie do medzinárodného kontextu.

Aktivity EHMK dosiahli v rokoch 2012 a 2013 celkovú návštevnosť približne 800-tisíc návštevníkov (domácich a zahraničných).

Ekonomický dopad podujatia EHMK Košice 2013

Výdavky návštevníkov na ubytovanie, stravu, dopravu a nákupy v regióne boli odhadnuté na 30,8 mil. eur. **Výdavky projektu EHMK Košice 2013 vrátane výdavkov návštevníkov vyvolali priamo, nepriamo a indukované dodatočnú produkciu vo všetkých odvetviach ekonomiky v regióne, vrátane dodatočnej spotreby domácností vo výške 167 mil. €.** Zároveň zvýšili príjmy zamestnancov v Košickom kraji, ktorí na tejto zvýšenej produkcii pracovali o 23,6 mil. € a vyvolali celkový nárast počtu pracovných miest v Košickom kraji o 1449 zamestnancov na plný pracovný úväzok. **Počiatočnými výdavkami sa zvýšila pridaná hodnota v regióne o 47,5 mil. eur, čo je približne rovné celkovému zvýšeniu hrubého regionálneho produktu vyvolaného projektom Košice EHMK 2013** (Hudec, Džupka, Šebová, et al., 2014).

Zdroje

Európska komisia: Ex-post hodnotenia Európskych hlavných miest kultúry 2013 – 2017.

Dostupné: https://ec.europa.eu/programmes/creative-europe/actions/capitals-culture_en?fbclid=IwAR3mXs8RiQp_Nv7e9_GuNhP1_H_aPZ80jw7DPxbYhvUj9rqH-zlpjghJEmc

European Capital of Culture: Compendium of recommendations from ex-post evaluations of European Capitals of Culture 2007-2016. Brusel, 2018. Dostupné:

https://ec.europa.eu/programmes/creative-europe/sites/creative-europe/files/files/ecoc-compendium-recommendations_en.pdf

Hudec, O., Džupka, P., Šebová, M., et al. (2014): Projekt Košice EHMK 2013: Evaluačná správa 2012 – 2014.

Rozhodnutie č. 445/2014/EÚ v znení Rozhodnutia (EÚ) 2017/15451 na roky 2020 až 2033.

Úradný vestník Európskej únie, OJ L 132 zo dňa 3. mája 2014: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/HTML/?uri=CELEX:32014D0445&from=EN#d1e1050-1-1> a OJ L 237 z

13. septembra 2017: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32017D1545>.